

Dwarsdoorsnede publieke energiefondsen

Interprovinciaal Overleg

Auteur
Jan-Coen van Elburg

Datum
3 juni 2016

The logo for Rebel Energy, Water & Climate, featuring the word "REBEL" in a bold, red, sans-serif font. The letters are stylized with a slight shadow effect.

www.rebelgroup.com
KvK 56 67 43 41
IBAN: NL45 RABO 0175 4108 44

T 010 275 59 95
F 010 275 59 99
info@rebelgroup.com

Rebel Energy, Water & Climate
Wijnhaven 23
3011 WH Rotterdam

Inhoudsopgave

1	Het fenomeen duurzame energiefonds	3
	1.1 Een recente ontwikkeling	3
	1.2 Samenwerkingsagenda	4
	1.3 Analyse	4
2	Thematiek	5
	2.1 Crisis en energie	5
	2.2 Primaire doelstellingen	6
	2.3 Financiële kaders en maatschappelijke meerwaarde	7
3	Beheer en uitvoering	10
	3.1 Beheer	10
	3.2 Instrumenten	10
	3.3 Geografische eisen en doelgroep fondsen	11
	3.4 Fondsomvang en multiplier	12
	3.5 Minimale-maximale financiering en omvang van projecten en rendementseisen	13
	3.6 Huidige portefeuille en voorlopige slotsom	14
	Bijlage 1 Integraal overzicht Publieke Energiefonds Nederland	15
	Bijlage 2 Samenwerkingsagenda en overzicht besprekingen en bijeenkomsten	22

1 Het fenomeen duurzame energiefondsen

1.1 Een recente ontwikkeling

De beschrijving hierna bevat een kort overzicht van een relatief recent fenomeen in Nederland: publieke energiefondsen. Fondsen in overheidshanden die de energietransitie stimuleren met behulp van leningen, garanties en participaties. Verstrekt aan projecten/ private initiatiefnemers. Anno 2016 beheren de regionale fondsen totaal een som van ongeveer 600 miljoen euro wat vanwege de multiplier leidt tot een veelvoud aan investeringen (zie bijlage). Het aantal fondsen stijgt de komende jaren, afgaande op recent afgesloten coalitie akkoorden binnen provincies en gemeenten (PZH, Breda). Bij enkele bestaande fondsen is een grotere omvang voorzien, op het moment dat uitputting van bestaande middelen wordt bereikt. Tenslotte kent het merendeel van de fondsen een revoluerende inzet van middelen, waardoor rente en aflossing nogmaals kunnen worden ingezet.

Een kleine 200 projecten zijn inmiddels gefinancierd vanuit de door provincies en enkele gemeenten opgezette fondsen. Daarmee vormen de publieke energiefondsen een belangrijk instrument in het financieren van de Energietransitie in Nederland. Voor een volledig en geactualiseerd overzicht van de fondsen inclusief gehanteerde afkortingen voor de fondsen en respectievelijke karakteristieken wordt verwezen naar bijlage 1 van dit rapport en www.publiekeenergiefondsen.nl.

De regionaal en lokaal georiënteerde fondsen hebben elkaar opgezocht om gericht te kijken waar men elkaar kan versterken en waar mogelijkheden liggen voor samenwerking in de komende jaren. Denk daarbij aan het onderling delen van ervaringen met nieuwe financieringsconstructies maar ook met de wijze waarop positionering plaats vindt richting banken (private cofinanciering) en het Rijk/EU (onder meer publieke cofinanciering). Ook heeft men te maken met ten dele dezelfde initiatiefnemers (partijen die landelijk actief zijn), zodat het voor de hand ligt om bepaalde gegevens uit te wisselen en waar mogelijk gelijk op te trekken wat betreft de voorwaarden voor financiering.

Een (hyper-) link naar alle fondsen is terug te vinden op www.publiekeenergiefondsen.nl. Met enige regelmaat wordt dit overzicht geactualiseerd, maar het belangrijkste is dat deze site het portaal vormt naar de fondsen zelf. Op de site van de fondsen zelf zijn de voorwaarden voor financiering en de projecten terug te vinden. En de projecten waar het om gaat; biomassa, zon PV, laadpalen, groen gas, energiebesparing bij woningcorporaties, technologische innovaties. De opkomst en ondertussen opgedane kennis en ervaring van de decentrale energiefondsen zou veel waarde kunnen toevoegen aan het expertisecentrum financiering. Om dit te mobiliseren zouden de reeds gemaakte afspraken uit het energieakkoord daadwerkelijk invulling moeten krijgen.

Expertisecentrum financiering

Het Expertisecentrum financiering duurzame energieprojecten (verder: Expertisecentrum) financiering is een belangrijk onderdeel van het Energieakkoord (2013). Het expertisecentrum wordt in de praktijk vorm gegeven door het Beraad Groenbanken van de NVB. Het expertisecentrum heeft in 2015 een tweetal rapporten uitgebracht over financiering van geothermieprojecten, in 2016 is daaraan een handreiking financiering decentrale duurzame energieprojecten toegevoegd. Daarnaast zijn er geen zichtbare activiteiten geweest. Er is vooralsnog geen sprake van "een bundeling van technische, financiële en organisatorische expertise ter verdere uitwerking en gecoördineerde implementatie van financiële standaardisatie" (afspraken energie akkoord). IPO en VNG participeren niet in het Expertisecentrum (2^e afspraak Energieakkoord).

1.2 Samenwerkingsagenda

De agenda voor de samenwerking en prioritering wordt “bottom up” vorm gegeven door de fondseigenaren en beheerders zelf. Maar ook wordt geluisterd naar de opinies van gebruikers van de fondsen (initiatiefnemers), private financiers (groenbanken, durfinvesteerders) die cofinancieren en andere overheden (Rijk, EU). Zodoende kunnen de publieke energiefondsen hun inzet optimaliseren en de financiering van het Energieakkoord een impuls geven. In de bijlage 2 treft u een overzicht van de besprekingen en bijeenkomsten die in het bestek van deze opdracht zijn opgezet en bijgewoond.

Vanwege de praktische invalshoek van de fondsen –gericht op het mogelijk maken van projecten die financieel voldoende robuust zijn en maatschappelijke meerwaarde genereren – kan het Energieakkoord voor duurzame groei (verder Energieakkoord) meeprofiteren van de gegenereerde inzichten. Bijvoorbeeld door een scherper beeld te krijgen van de wijze waarop projecten – in omvang variërend van enkele duizenden euro’s tot tientallen miljoenen - financierbaar worden. De fondsbeheerders staan vanwege de regionale binding en taakopvatting dichtbij de ondernemers en zijn zodoende goed bekend met de knelpunten/dilemma’s van de duurzame business cases én de mogelijke oplossingen.

In de bijlage 2 bij deze rapportage is een overzicht opgenomen van de samenwerkingsagenda van de verschillende fondsen inclusief de voorzien ontwikkeling hiervan richting de toekomst

1.3 Analyse

In navolgende hoofdstukken volgt een inhoudelijke analyse van de huidige fondsen met in de bijlage een integraal overzicht met de belangrijkste karakteristieken per fonds. Deze ‘dwarsdoorsnede’ maakt duidelijk waar de fondsen staan en waar de ontwikkelingen zich op richten.

Daarmee vormt de analyse een nuttige ondergrond voor:

- de samenwerking tussen de fondsen
- de samenwerking/het gesprek tussen de fondsen en de buitenwereld, in het bijzonder
 - Initiatiefnemers zelf
 - Banken en durfinvesteerders (/private kapitaalverschaffers)
 - Het Rijk, verantwoordelijken voor de uitvoering van het Energieakkoord
 - EU/EIB in het bijzonder Europese co financiers
- de invulling van een expertisecentrum financiering (zie hierboven)

Tenslotte is niet uit te sluiten dat partijen die overwegen een publiek (energie-) fonds op te richten, baat hebben bij de informatie die hier wordt gedeeld.

2 Thematiek

2.1 Crisis en duurzame energie

De combinatie van economische crisis en energiedoelstellingen die onvoldoende werden gerealiseerd heeft geleid tot een nieuw fenomeen in Nederland. Sinds 2012 heeft een grote meerderheid van de provincies alsmede een aantal grote steden een "energiefonds" in het leven geroepen. Fondsen gericht op het versneld realiseren van doelstellingen op het gebied van energiebesparing en duurzame opwekking. Soms gekoppeld aan gerelateerde energie innovaties. Voorzichtig aan wordt ook her en der koppeling gemaakt met onderwerpen die circulariteit en/of bio based economy omvatten.

Anno 2016 zijn er negen provinciale en vijf gemeentelijke fondsen actief op het gebied van financiering van de energietransitie. Daarbij is de volgende omschrijving van een publiek energiefonds aangehouden:

- A. Geïnstitutionaliseerde financieringsconstructie geheel of ten dele in publieke handen (geen ad hoc instrument)
- B. Gericht op het mogelijk maken van energietransitieprojecten (opwekking en/of besparing en/of gerelateerde innovaties),
- C. Anders dan door middel van directe overdracht van middelen ("traditionele subsidies"),
- D. Met als doelgroep professionele partijen/initiatiefnemers (geen particulieren).

Het doel van deze nadere omschrijving is om enige afbakening te creëren ten opzichte van andere instrumenten/fondsen. De beoogde samenwerking zowel als de analyse zijn alleen zinvolle invulling te geven bij fondsen die qua aard/invulling vergelijkbaar zijn.

Om praktische redenen wordt een ondergrens van 1 miljoen euro aan totaal beschikbaar kapitaal aangehouden om het betreffende fonds mee te nemen in de analyse. Overigens ligt het voor de hand dat enig fonds minimaal over enige miljoenen beschikt, ten einde de transactiekosten die gepaard gaan met inrichting, oprichting en beheer van het fonds, te rechtvaardigen.

Toelichting:

A

Het moet gaan om een georganiseerde constructie waarbij de inrichting "financieel instrument" voorop staat. Dus niet een lokaal duurzaam energiebedrijf wat zelf uitvoering geeft aan projecten. De constructie moet geheel of ten dele in publieke handen zijn, ongeacht de wijze waarop wordt beslist over daadwerkelijke financiering. Dus geen privaat fonds. Een ad hoc instrument (bijv. lening verstrekt aan een project) wordt niet beschouwd als "geïnstitutionaliseerd".

B

Er zijn fondsen (in ontwikkeling) die zich richten op algemene MKB innovaties, "clean tech" etc. Onder de bedrijven die hieruit gefinancierd worden zitten uiteraard ook energie ondernemers. Deze fondsen worden niet meegenomen. Het gaat om fondsen die als herkenbaar speerpunt energietransitie hanteren.

C

Subsidie is een juridische term. Centraal hierbij staat het financiële voordeel wat een marktpartij wordt verschaft in vergelijking met andere partijen (hier ligt de parallel met staatssteun). Het instrumentarium, gehanteerd door fondsen (leningen, garanties, participaties), kan wel een voordeel

herbergen wat juridisch gezien als “subsidie” wordt beschouwd (bijvoorbeeld een rentevoordeel). In regulier spraakgebruik wordt subsidie echter ook gehanteerd als een ‘100%’ overdracht (‘a fonds perdu’) van middelen, merendeels op basis van een subsidieprogramma van de overheid. Dergelijke constructies behoren niet tot hetgeen de energiefondsen karakteriseert. Het gaat om ‘financieel instrumentarium’ wat regulier niet in deze vorm door overheden werd gehanteerd.

D

De publieke energiefondsen, zoals omschreven in deze notitie, richten zich tot professionele partijen, niet tot particulieren. Dat wil zeggen dat bijvoorbeeld het nationaal energiebesparingsfonds – op basis waarvan particulieren zachte leningen kunnen verkrijgen voor energiezuinige ingrepen aan hun huis – buiten beschouwing blijft.

2.2 Primaire doelstellingen

De primaire doelstellingen die de fondsen hanteren zijn (logischerwijs) vergelijkbaar. Zonder uitzondering zetten de fondsen in op energiebesparing en duurzame opwekking. De verschillen zitten in de volgende zaken:

- Koppeling aan provinciaal (/gemeentelijk) beleid (wel (AKEF, EFO, ED)/niet (DEON, LEF) expliciet gemaakt
- Tijdschhorizon: niet gespecificeerd (IEG), soms gerelateerd aan 2020 (FSFE) maar ook een enkele maal aan 2040 (AKEF)
- Innovatie: soms nadrukkelijk wel (EFO, FSFE) of niet (LEF, DEON) als onderdeel van de doelstellingen
- Breedte: bij uitzondering koppeling aan algemene stimulus van duurzame economie (PDENH), soms tendens waar te nemen naar bredere insteek financieringen, bijvoorbeeld richting circulaire economie (LEF)
- Gekwantificeerd: verbonden aan TJ/ % energiebesparing/CO₂ per € (AKEF, LEF); soms geheel kwalitatief (ED, SETU)
- Afgeleide doelstellingen: wel (AKEF, SETU)/ niet (LEF, DEO) expliciet gemaakt (werk, luchtkwaliteit, social return, concurrentiepositie)

Een overzicht van de volledige namen van fondsen, eigenaren en hoofdlijn structuur is terug te vinden in bijlage 1 van dit rapport.

De doelstellingen werken door in de wijze waarop het instrumentarium wordt gehanteerd. Daarbij kan worden gedacht aan het feit of er wel of geen ruimte is om innovatieve partijen te financieren maar ook de wijze waarop naar voorgelegde business cases wordt gekeken. Fondsen met gekwantificeerde doelstellingen leggen dergelijke eisen ook door aan de projecten (hoeveel CO₂ reductie levert project X op). Fondsen met uitgeschreven afgeleide doelstellingen zijn genegen te vragen naar de impact op werkgelegenheid etc. Dat wil overigens niet automatisch zeggen dat fondsen die geen expliciete doelstellingen hebben op een bepaald vlak (bijvoorbeeld X TJ duurzame energie), hier bij investeringen geen aandacht aan besteden.

Lange en korte termijn is een belangrijk onderscheid. Sturing op korte termijn besparing/duurzame opwekking impliceert feitelijk dat innovaties niet vanuit het fonds worden gefinancierd. Immers, deze richten zich typisch op technologie die pas op langere termijn een bijdrage levert aan de klimaatdoelstellingen.

Uiteraard werken de doelstellingen van het fonds door op de initiatieven die worden ingebracht (**thema**). De projecten richten zich op energiebesparing en vooral duurzame opwekking. Afhankelijk van de doelstellingen van het fonds kunnen ook innovaties gebruik maken van de mogelijkheden. Een enkel fonds (PDENH) noemt een aantal specifieke sectoren waar men zich op richt: biomassa, duurzaam bouwen, wind off shore. Maar het merendeel van de projecten richt zich in de volle breedte op alle technieken/thema's onder de noemer duurzame opwekking en besparing.

Wel worden uitzonderingen gemaakt richting bepaalde projecten die niet bediend worden. EFO biedt (op dit moment) uitdrukkelijk geen mogelijkheden voor wind op land, het FSFE staat dit wel toe maar beperkt. PDENH zet nadrukkelijk in op off shore wind. Een beperking van de scope van het fonds kan ook impliciet zijn. Kleine fondsen (SETU) of fondsen met beperkingen in maximale financiering (DEO) hebben juist wel meerwaarde bij 'kleinere' projecten (vergister, innovatieve MKB-er, zon PV op scholen) maar zijn feitelijk ongeschikt voor projecten die veel grotere financiering vergen; wind, diepe geothermie, kantoren. De fondsen kijken zelf gericht waar en hoe ze het verschil kunnen maken.

2.3 Financiële kaders en maatschappelijke meerwaarde

Middelen worden uitgezet via leningen, garanties en participaties. Dat wil zeggen dat de fondsen gemeenschappelijk hebben dat de middelen allemaal terug dienen te keren in het fonds.

Dat wil nog niet zeggen dat alle fondsen revolverend zijn. Dat is pas het geval indien de middelen vervolgens ook opnieuw uitgezet kunnen worden (voor een bepaalde periode) door het fonds. Enkele fondsen hebben hier niet expliciet (PDENH) voor gekozen. Dat betekent dat, wanneer de middelen terugkeren, de eigenaar kan besluiten tot een andere aanwending te komen. Zo blijft men flexibel, maar wel ten koste van de continuïteit richting de energieprojecten. Wel is het zo dat middelen vaak voor langere tijd 8-15 jaar worden uitgezet. Het verschil met een revolverend fonds met een looptijd van 10-15 jaar is in dat geval betrekkelijk.

Het meest fundamentele verschil tussen de fondsen is gelegen in de financiële opgave die op fondsniveau is opgelegd:

- Marktconform rendement of bescheiden rendement behalen
- Kosten (beheer) terugverdienen, verder geen winstoogmerk
- In stand houden middelen (nominaal) waarbij waarde dus over de tijd afneemt
- Meer risicodragend, rekening houdend met gereduceerde omvang van het fonds in de loop der tijd

De fondseisen werken door in de wijze waarop investeringen worden beoordeeld (**eisen project rendement**). Indien het fonds rendement moet halen, moet dit ook weerspiegeld worden in de business case van de initiatiefnemers. De voorwaarden voor het beschikbaar stellen van middelen (rente percentages) zijn hier ook op toegespitst. Fondsen die bescheidener financiële doelen kennen, hebben meer ruimte om risico aan te gaan en/of de maatschappelijke baten van het project mee te nemen. Een veel gehoord argument in het financieringslandschap is dat er voldoende geld beschikbaar is in de markt maar dat er 'onvoldoende projecten zijn'. Evenzogoed sluiten de voorwaarden waaronder financiering beschikbaar is echter niet altijd aan op de projecten. Daar kunnen energiefondsen een brugfunctie vervullen.

Bij de (oprichting van) de fondsen speelt de hoogte van de beheerkosten altijd een belangrijke rol. De juiste expertise moet worden binnengehaald maar de vergoeding vanuit publieke middelen moet niet

goud gerand zijn. Een eenvoudige 'oplossing' is om de beheerder te betalen uit de rendementen van het fonds. Daarbij moet echter wel bedacht worden:

- Dat de beheerkosten worden doorvertaald in de 'hogere' rendementseisen richting projecten
- Dat in geval van kleine fondsen (vaste kosten) en kleine transacties (vereisen veelal vergelijkbare inspanningen) het afdekken van beheerkosten uit (beperkte) rendementen onmogelijk kan zijn
- Dat sturen op minimale kosten allerlei ongewenste neveneffecten kan hebben (discussies omtrent kostenposten, kwalitatief slecht beheer, korte termijn denken richting initiatiefnemers)

Zonder uitzondering zoeken de fondsen in de uitvoering naar de juiste mechanismen om die maatschappelijke meerwaarde te laten meewegen in het beoordelingsproces. Naast zicht op de "harde" kant (kasstromen, investeringsomvang, ervaring van het team) worden initiatiefnemers gevraagd inzichtelijk te maken wat het project levert in termen van CO₂ reductie, duurzame opwekking, werk, innovatie, etc. De wijze waarop de maatschappelijke meerwaarde meeweegt als onderdeel van het beoordelingsproces verschilt per fonds. Dit is niet vreemd want hier is geen unieke formule voor. In de combinatie van de vermenging van harde en zachte criteria zit een belangrijk deel van de innovatie die de publieke energiefondsen brengen. Het geld is op onderscheidende voorwaarden beschikbaar ten opzichte van andere middelen.

Doelstellingen fondsen	Specificatie	Opmerking
Energie besparing	2020; %besparing; TJ; besparing CO ₂ /euro	Al dan niet gekoppeld aan bepaalde doelgroepen
Energie opwekking	2020;2040; TJ; vermeden CO ₂ uitstoot/euro	Al dan niet gekoppeld aan bepaalde bronnen, bepaalde opwek uitgesloten
Innovatie	Wel/geen bewezen technologie	Al dan niet geormerkt budget
Financieel	wel/niet <u>revolverend</u> ; wel/geen rendement	Impact op te hanteren voorwaarden
Maatschappelijke baten naast energietransitie	Werk; luchtkwaliteit; betaalbaarheid energie; vestigingsklimaat; circulaire economie	Soms gekwantificeerd (FTE); soms gekoppeld aan brede beleidsagenda

Onderscheidend ten opzichte van subsidies 'a fond perdu' die projecten wel op maatschappelijke impact beoordelen aan de voorkant, maar waar aan de achterkant uiteindelijk geen geld hoeft terug te keren. Dat maakt de afweging fundamenteel anders. Bovendien hebben subsidies een aantal belangrijke nadelen (onvoorspelbaarheid, niet altijd de juiste prikkel, stoplicht effecten, beperkt van omvang).

Onderscheidend ten opzichte van private instrumenten (fondsen, bancaire leningen), waarbij toch primair wordt gekeken naar de financiële zekerheden van de businesscase en het verdienpotentieel. Dit speelt ook bij financiers die als 'vooruitstrevend' te boek staan op het gebied van duurzaamheid.

De publieke energiefondsen kunnen veel van elkaar leren omtrent de wijze waarop hiermee wordt omgegaan. De publieke energiefondsen lopen hier ook tegelijkertijd mee voorop, zodat de ervaringen ook nuttig zijn voor zowel andere overheden als private financiers, die overwegen af te wijken van de

klassieke subsidieverstrekking respectievelijk de maatschappelijke waarden meer willen toelaten in het beoordelingsproces.

3 Beheer en uitvoering

3.1 Beheer

Het beheer wordt op dit moment uitgevoerd door zelfstandige stichtingen met ingehuurd expertise (3*), ontwikkelingsmaatschappijen (2*), overheden (2*) en professionele fondsbeheerders (7*). Bij kleinere fondsen lijkt de stichtingsvorm populair te zijn terwijl bij de grotere fondsen voor een BV constructie wordt gekozen die ingevuld wordt door een professioneel beheerder. Alternatief voor het laatste is invulling door een ontwikkelingsmaatschappij. Het fondsbeheer is in alle gevallen onderwerp geweest van openbare aanbesteding, met uitzondering van de ontwikkelingsmaatschappijen waarbij inbestedingsconstructies zijn gehanteerd. Bij aanbesteding worden soms 'experts' aangezocht (bijvoorbeeld om als fondsbeheerder in een stichting te opereren), voor de grotere fondsen zijn partijen geselecteerd om uitvoering te geven aan het beheer.

De kerntaak voor de beheerder is in alle gevallen (te komen tot) financiering. Het pad om te komen tot financiering wordt verschillend bewandeld. Zonder uitzondering zijn de fondsen gefocust op de doelgroep en onderliggende projecten. In gesprek zijn met de ondernemer en van daaruit kijken waar de mogelijkheden liggen. Ook voor de businesscases die niet vanzelfsprekend financierbaar zijn.

Ondernemers die meer nodig hebben kunnen bij een aantal beheerders terecht voor support op het ontwikkelingstraject. Dat wil zeggen dat er in gesprek wordt gegaan met de ondernemers over het verbeteren van de businesscase en (daarmee) het financierbaar maken van het project. Andere beheerders laten dit traject meer aan adviseurs, om zodoende ook vrijer te staan in de eindbeoordeling en niet sluipenderwijs verantwoordelijkheden van initiatiefnemers over te pakken.

Voor beide kanten valt wat te zeggen. De initiatiefnemer moet het project trekken en de beoordeling van de financiering (merendeels via het Investerings Comité) moet plaats kunnen hebben op basis van criteria, niet zozeer op inspanningen die aan de voorkant zijn gemaakt op het haalbaar maken van het project. Anderzijds is de financiering, ook voor goede ondernemers, vaak complex. Zeker als er meerdere bronnen van financiering (subsidie, publiek fonds, bancaire lening) gecombineerd moeten worden. De fondsen worden geacht "niet op het geld te zitten", dus hebben er ook baat bij dat er voldoende kwalitatief goede projecten instromen. Dat is soms zoeken.

3.2 Instrumenten

Acht fondsen hanteren op dit moment leningen, garanties en participaties; drie fondsen hanteren geen garanties. Daarnaast is er nog een fonds wat alleen uit garanties bestaat (GU), een fonds wat alleen participaties kan hanteren (PDENH) en een fonds wat alleen leningen verschaft (DFA).

Onderwerp	Gelijkenissen	Verschillen
Instrumenten	Garantie, lening, participatie	In enkel geval geen Vreemd Vermogen
Omvang financiering	Leningen & garanties van 10K tot 15 miljoen Participaties tot 7,5 miljoen	Minimale en maximale omvang Fondsvolume
Cofinanciering	Overall gewenst, meestal vereist	Exacte % + wijze waarop kapitaal moet worden ingebracht
Besluitvorming	Checks & <u>balances</u>	Uitvoering; rol IC, RvC, AV, Bestuur
Looptijden + rente	Terugbetaling/exit	Tijdsspanne, rente/risico opslag
Vergelijk private financiering	Ingericht om verschil te kunnen maken (complementariteit)	Voorschriften en toepassing

Hoewel het beeld van de huidige **portefeuille** incompleet is (zowel omvang uitgezette middelen als instrumenten) is wel duidelijk dat leningen veruit het vaakst gehanteerd worden en garanties en participaties minder vaak voorkomen. Bij participaties speelt mee dat de onderliggende waarderingsvraagstukken complex zijn en dat de initiatiefnemers niet altijd zitten te wachten op een nieuwe aandeelhouder. Voor de eigenaren van de fondsen geldt daarentegen dat de upside van de participatie aantrekkelijker kan zijn dan het verstrekken van langlopende leningen tegen 'maatschappelijke' (dus niet heel hoge) rente.

De voorwaarden waaronder de middelen worden uitgezet zijn terug te vinden in de investeringsreglementen. De procedure is in meer of mindere mate uitgeschreven, soms afhankelijk van het instrument wat aangevraagd wordt. Kern is de businesscase van de initiatiefnemer die aan een aantal financiële en maatschappelijke randvoorwaarden moet voldoen. Indien de businesscase in de ogen van de fondsbeheerder voldoende sterk staat, kan deze worden voorgelegd aan een investeringscomité (IC). De robuustheid/zwaarte van het proces verschilt. Per fonds, maar soms ook naarmate de financiële aanspraak groter wordt.

Er is een groot verschil in de mate waarin de aandeelhouder/eigenaar van het fonds meekijkt bij individuele investeringen. In sommige gevallen staat deze echt op afstand (FSFE, IEG), in andere gevallen moeten voorgenomen investeringen nog worden voorgelegd aan GS (bijvoorbeeld bij LEF, PHENH).

De invulling van de betrokkenheid van de publieke eigenaar kan belangrijke juridische implicaties hebben. Indien de overheid sturend opereert (als eigenaar, benoemen sleutelposten, besluitvorming uitzettingen), dan vallen de uitzettingen juridisch gezien onder de definitie van subsidies. Dat betekent dat hoe dan ook moet worden gewerkt conform publieke kaders (AWB, WOB etc.). Een consequentie is bijvoorbeeld dat het weigeren van een financiering kan leiden tot bezwaar/beroep. Materieel hoeft het verschil overigens niet groot te zijn, alle fondsen stellen zichzelf ten doel transparant en zorgvuldig te handelen richting initiatiefnemers. Dit betekent bijvoorbeeld dat hoe dan ook afwijzingen zorgvuldig moeten worden gemotiveerd.

3.3 Geografische eisen en doelgroep fondsen

De fondsen richten zich op (MKB-) ondernemers en projecten. Meestal dichtbij huis, in de regio, in de stad. Partijen met gevorderde plannen en zakelijk inzicht die maatschappelijke impact willen hebben.

De fondsbeheerders hebben uiteenlopende achtergronden. Wat zij gemeenschappelijk hebben is dat zij gerekruteerd zijn op basis van én zakelijke kennis én kennis van energieprojecten. De aandacht en de acties richten zich op de initiatiefnemer en zijn project.

De binding aan de regio kan iets meer of iets minder ruimte omvatten. Een enkele maal (PDENH) wordt verwacht dat men gevestigd is in de provincie, maar merendeels gaat het erom dat de baten van het project zich doen gelden in de provincie/stad.

Bij stedelijke fondsen, die in een provincie liggen waar al een fonds actief is, kan het zo zijn dat initiatiefnemers zich zowel tot stad als regio kunnen richten met hetzelfde project. Indien er een landelijk fonds zou zijn, kan natuurlijk dezelfde situatie ontstaan (vergelijk thans voor particulieren het nationaal energiefonds wat ten dele vergelijkbare mogelijkheden biedt t.o.v. regionale instrumenten). Het is uiteraard in het belang van de eigenaren van de fondsen om gezamenlijk te blijven monitoren dat de inzet van de fondsen effectief is en dus zo min mogelijk kansen biedt om 'te shoppen'.

Ten slotte is het natuurlijk zo dat de doelgroep zelf ook niet aan een bepaalde regio (dus fonds) gebonden hoeft te zijn. Het initiatief kan simpelweg nog in een fase zijn waar dit nog niet is bepaald. Maar ook zijn er projecten die juist vanwege de aard van de activiteiten (solar lease concepten, laadpaalinfrastructuur, groen gas) door de regio's heen bewegen. Dat hoeft zeker niet bezwaarlijk te zijn, integendeel, maar versterkt wel de behoefte aan samenwerking/coördinatie tussen de fondsen. Al is het maar om zelf en richting initiatiefnemer niet onnodig dubbel werk te verrichten. Indien de initiatiefnemer ook gefinancierd wordt door private partijen, kan het ook ongemakkelijk zijn indien verschillende publieke fondsen met verschillende term sheets etc. werken.

3.4 Fondsomvang en multiplier

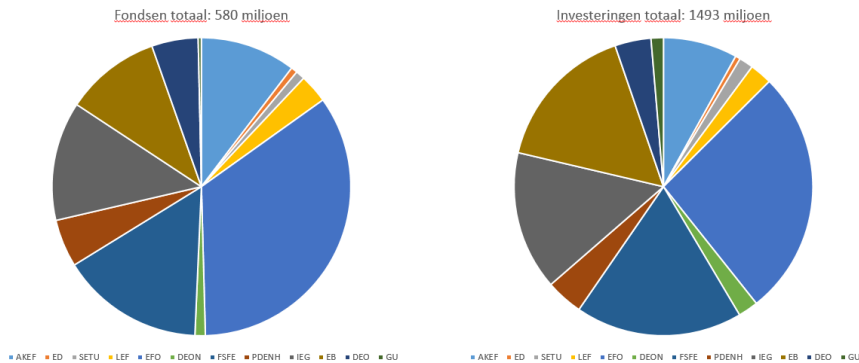
De omvang van de fondsen verschilt sterk, van minder dan 10 tot 200 miljoen euro. Anno 2016 beheren de regionale fondsen totaal een som van ongeveer 600 miljoen euro. Een aantal fondsen heeft reeds afspraken lopen voor een vergroting van de omvang van de fondsen. Afhankelijk van evaluaties (doen we het goed?) en het vollooptempo (zijn er additionele middelen nodig om in de behoefte te voorzien?). Andere overheden –zoals provincie Zuid Holland en de stad Breda – overwegen het opzetten van een fonds. Een groei richting één miljard euro ligt dan ook in het verschiep.

Een hoge multiplier klinkt aantrekkelijk (meer investeringen), maar bedacht moet worden dat eisen met betrekking tot aard/omvang van cofinanciering gevolgen kunnen hebben voor de mogelijkheden om tot deals te komen. Een doordachte multiplier is daarom te verkiezen.

Sommige fondsen hebben de mogelijkheid om kleine bedragen uit te zetten in leningen zonder cofinanciering. De transactiekosten wegen niet op tegen een eis die met zich meebrengt dat parallel moet worden gekeken naar de private financieringscondities.

FSFE (begrensd) en AKEF hebben de mogelijkheid om ook voor grotere bedragen 100% financiering te verstrekken. Er geldt wel een multiplier op fondsniveau, dus dergelijke financieringen zullen moeten worden goedge maakt met meer cofinanciering bij andere projecten.

Fondsen -> multiplier- > totale investeringen

3.5 Minimale-maximale financiering en omvang van projecten en rendementseisen

In de diverse fondsen zit een zeer grote bandbreedte wat betreft de omvang van de financiering die vanuit de fondsen kan worden verstrekt. Van €5000 euro (gestandaardiseerde leningen van SETU) tot €15.000.000 (FSFE, EFO). Typisch hebben fondsen van wat grotere omvang (EFO, EB, IEG) wat grotere maxima. Voor de kleinere bedragen zoeken fondsen naar wegen om dit efficiënt (gestandaardiseerd, bundeling) uit te zetten.

De maximale omvang van de bijdrage van het fonds zegt weinig tot niets over de maximale projectomvang. Immers het gaat in de meerderheid van de gevallen om cofinanciering. Dat betekent dat de omvang van de individuele projecten in de tientallen miljoenen euro's kan lopen. Op basis van de vermeldingen op de fondsenwebsites blijkt dat het in de praktijk veelal gaat om projecten waar enige tonnen en maximaal enige miljoenen mee gemoeid zijn. Dat lijkt aan te geven dat de energiefondsen met name in het "middensegment" een belangrijke rol spelen bij de realisatie van projecten. Dit sluit aan bij een behoefte in de markt en is ook onderscheidend ten opzichte van middelen die feitelijk alleen voor grote projecten (RCR wind op land, wind op zee) beschikbaar zijn.

De cofinanciering publiek en privaat kan op zeer verschillende wijzen vorm worden gegeven. Bij projecten waarbij grootschalige energieproductie centraal staat, zal (toekenning van) de SDE+ normaal gesproken een belangrijke rol spelen, terwijl voor innovatieve trajecten andere bronnen van bekostiging kunnen worden aangeboord. De beschikbaarheid van privaat geld zal in belangrijke mate afhangen van het verdienpotentieel en de zekerheden die de projecten kunnen bieden. Het feit dat een publiek energiefonds bereid is extra risico te lopen en/of genoeg te nemen met lagere rentevergoedingen, kan een dergelijke extra zekerheid bieden.

Hier komen dus de **rendementseisen**, zoals deze gesteld worden door de fondsen, om de hoek kijken. Enerzijds zijn de fondsen opgezet 'om het verschil te maken' bij de totstandkoming van projecten, zodat de energietransitie een extra stimulans krijgt. Anderzijds is het in het belang van fondseigenaren om een maximaal aantal projecten te kunnen bedienen met de beschikbare publieke middelen. Bovendien moet 'het kaf van het koren' kunnen worden gescheiden. Een business case die niet deugt dient te kunnen worden afgewezen ten faveure van projecten met meer potentieel.

3.6 Huidige portefeuille en voorlopige slotsom

De huidige analyse van de fondsen kan niets meer dan een tussenstand zijn. Het merendeel van de fondsen is recent operationeel geworden. Bij enkele fondsen is een redelijk overzicht over de huidige portefeuille (DEO, EFO) of is reeds een tussentijdse evaluatie uitgevoerd. Maar veel andere fondsen bevinden zich nog in een opstartfase (FSFE, PDENH), waarbij de aard en omvang van de portefeuille dus nog niet zoveel zegt.

Er lijkt echter een onomkeerbare tendens te zijn ingezet met betrekking tot de financiering van energieprojecten. Althans richting private initiatieven waar in principe een business case onder ligt. Deze projecten worden niet geholpen via het reguliere subsidie-instrument, maar via revolverende fondsen.

Blijkens het overzicht op de website www.publiekeenergiefondsen.nl zijn er tot 2016 een kleine 200 projecten gefinancierd vanuit de fondsen gezamenlijk. Projecten gericht op energiebesparing en/of duurzame opwekking, die er zonder betrokkenheid van de fondsen zeer waarschijnlijk niet waren geweest.

De innovatie van de fondsen zit in het op een andere manier omgaan met stimulering van duurzame energieprojecten. Niet via subsidies maar via leningen, garanties en participaties. Zo wordt op een andere manier meerwaarde geboden richting projecten. Met een aantal beperkingen (een subsidie is wellicht altijd makkelijker en de nieuwe instrumenten vereisen gedegen businesscases), maar ook met meer mogelijkheden (grotere bedragen, aansluiting op private financiering).

Maar als instrument kunnen een lening, garantie of participatie nog niet als 'innovatief' worden bestempeld. De innovatie zit veel meer in de voorwaarden waaronder de middelen ter beschikking worden gesteld. De kapitaalmarkt in Nederland beschikt over voldoende middelen, de voorwaarden vinden echter geen aansluiting bij de projecten die zich richten op energietransitie. Hier lijken de publieke energiefondsen in staat te zijn om althans voor een segment in de markt het verschil te maken en wel in staat te zijn een horde te nemen waardoor projecten ook gerealiseerd kunnen worden.

Juist omdat publieke energiefondsen, met netwerken in regio en steden, dicht bij de projecten staan, wordt relevante ervaring opgedaan. Deze helpt. Zowel om het functioneren van de fondsen zelf te versterken als om een scherper beeld te krijgen hoe de BV Nederland om moet gaan met het inlopen van de achterstand die er is ontstaan met betrekking tot het behalen van doelstellingen op het gebied van energietransitie.

Bijlage 1 Integraal overzicht Publieke Energiefonds Nederland

Duurzaam energiefonds + operationeel sinds (jaar)	Thema	Primaire Doelstellingen Maatschappelijk	Afgeleide doelstellingen maatschappelijk	Financieel doel fonds	Beheerder + taakomschrijving <u>Stichter/eigenaar</u>	Instrumenten	Geografische eis projecten	Doelgroep	Totale fonds omvang (€) + beoogde Multiplier (MP) private investeringen	Minimale-Maximale financiering vanuit fonds (eventueel als % totale financiering) + Maximale omvang project (indien aanwezig)	Eisen project Rendement	Portefeuille per 1-1 2015
Amsterdams Klimaat & Energiefonds (AKEF) Sinds 2014	Be-sparing + opwekking	Bijdrage energiestrategie Amsterdam 2040	Gehele portefeuille: 30kg CO ₂ per ingelegde euro) Verder - luchtkwaliteit/NO _x -social return (werk, stages) -impact koop en concurrentiekracht bedrijven -effect energierekening van consumenten	Rendement halen Revolverend inzetten	Beheer: E3 www.akef.nl <i>Ontwikkelen en financieren</i> <u>Gemeente Amsterdam</u>	Lening Garantie Participatie	Projecten in Amsterdam, eventueel in metropoolregio (35 gemeenten rondom Amsterdam)	Rechts-personeel	60.000.000 MP: 2	Bijdrage: 0-5.000.000 (max 100%) <i>Geen maximale project omvang</i>	Financieel en duurzaam renderende projecten die bijdragen aan reductie CO ₂ en energietransitie Gespecificeerde rendementseisen	?

Dwarsdoorsnede publieke energiefondsen

<p>Duurzaamheidsfonds Amsterdam</p> <p><i>Voormalig Amsterdams Investeringsfonds-AIF (Sinds 2011)</i></p>	<p>Besparing + opwekking.</p> <p>Mogelijk ook circulair in de toekomst</p>	<p>Realisatie van duurzaamheid in de stad versnellen.</p>	<p>Bijdragen aan doelstellingen Agenda Duurzaamheid. CO₂ (en NO_x) effect, Maatschappelijke effecten, te weten opschaalbaarheid, innovatie en werkgelegenheid</p>	<p>Revolverend inzetten</p>	<p>Beheer: gemeente Amsterdam</p> <p><i>Ontwikkelen en financieren</i></p> <p><u>Gemeente Amsterdam</u></p>	<p>Lening</p>	<p>Projecten in Amsterdam</p>	<p>Bewoners/ initiatieven, bedrijven en maatschappelijke instellingen</p>	<p>47.000.000</p> <p><i>MP: n.v.t.</i></p>	<p>Bijdrage van 10.000 – 750.000,- (per tenderronde worden min en max bepaald)</p>	<p>Financieel en duurzaam renderende projecten in Amsterdam die bijdragen aan reductie van 350 tot 385 gram CO₂ per geleende euro.</p>	<p>?</p>
<p>Energiefonds Den Haag (ED)</p> <p><i>Sinds 2013</i></p>	<p>Besparen + opwekken</p> <p>Extra nadruk op warmte/koude netten</p>	<p>Energiebeleid gemeente Den Haag (CO₂ reductie/toepassing trias energetica)</p>	<p>Innovatief; impact op arbeidsmarkt; Zichtbaarheid in de stad</p> <p>Kansen voor West (EFRO) doelen gaan mee vanwege herkomst geld</p>	<p>Revolverend (ten minste 1 maal binnen 25 jaar herinvesteren)</p>	<p>Beheer: SVN https://www.svn.nl</p> <p><i>Financiering</i></p> <p><u>Gemeente Den Haag</u></p>	<p>Lening Garantie Participatie</p>	<p>Inzet middelen binnen gemeentegrenzen Den Haag</p>	<p>Rechtspersonen</p>	<p>4.000.000</p> <p><i>MP: 2</i></p> <p><i>Streven naar private vervolginvesteringen</i></p>	<p>Omvang niet gespecificeerd (max 90%,) Verder:</p> <ul style="list-style-type: none"> -max 20% bij EV -garantie tot 75% -leningen 50-90% <p><i>Projecten met max investering van 50 miljoen</i></p>	<p>IRR en ERR (External Rate of Return; werk, CO₂, opwek, OV, toerisme, leefomstandigheden etc.)</p>	<p>?</p>

Dwarsdoorsnede publieke energiefondsen

Stichting Energietransitie Utrecht (SETU) <i>Sinds 2013</i>	Be sparing + Opwek king+ Inno- vatie	Energietransitie versnellen	Specificatie 2028; besparing, duurzame opwek, CO ₂ , innovatie EFRO doelstellingen innovatie i.v.m. cofinanciering	Stichting zonder winstoogmerk Revolverende inzet middelen.	Beheer: stichting Stichting <a href="http://www.energiefonds
utrecht.nl">www.energiefonds utrecht.nl <i>Ontwikkelen (beperkt) en financieren</i> <u>Gemeente Utrecht</u>	Lening Garantie Participatie	Project in de gemeente Utrecht	Mkb, instellingen , georgan- iseerde initiatieven	5.750.000 <i>MP: 4</i>	Basis: 25.000-1.000.000 (max 50%) Hiernaast gestandaardiseerd instrument voor leningen 5.000-25.000K (100%) <i>Geen maximale project omvang</i>	Financieel, milieu/ener- gie, maatschap- pelijk rendement	1,7
Limburgs Energiefonds (LEF) <i>Sinds 2013</i>	Bespari- ng + opwek king	2020 (besparing/ opwek)	CO ₂ besparing in Limurg	Rendement Revolverend	Finquiddity <a href="http://www.Limburg
energiefonds.nl">www.Limburg energiefonds.nl <i>Financieren</i> <u>Provincie Limburg</u>	Lening Garantie Participatie	Projecten in Limburg	Initiatiefne- mers Ondernem- ers en non profit sector	18.000.000	15.000-1.000.000 (max 50%), Groter bij zeer grote projecten mogelijk <i>Geen maximale project omvang</i>	Revolver- end + rendement (marktconf orm tarief)	5,4
Energiefonds Overijssel (EFO) <i>Sinds 2013</i>	Bespa- ring + duurza- me opwek king + innova- tie (bij partici- patie-	Bijdragen aan de energiedoelstellin- gen van de provincie (20% nieuwe energie in 2020) . Besparing en/of duurzame opwek van energie.	Werkgelegenheid Innovatie	Bescheiden Rendement,	ASN Bank & StartGreen Capital <a href="http://www.energie
fondsoverijssel.nl/">http://www.energie fondsoverijssel.nl/ <i>Financieren</i> <u>Provincie Overijssel</u>	Lening Garantie Participatie	Projecten in Overijssel	Ondernemi- ngen en woning- bouw corporaties	200.000.000	Lening/garantie ondernemingen 1.000.000-geen max Participatie 100.000-15.000.000 <i>Geen maximale project omvang</i>	Lening/ garantie: rente- korting (max 200 bp) binnen kaders AGV Participatie: risico	87

Dwarsdoorsnede publieke energiefondsen

	deel)	Gekoppeld aan gespecificeerde TJ + FTE doelstellingen									kapitaal binnen kaders AGV (marktconform)	
Duurzame Energie en Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland (DEON) <i>Sinds 2014</i>	Besparing + opwekking (bewezen technologie)	Energietransitie versnellen via Projecten	Versterking regionale economie, werkgelegenheid	Geen winstoogmerk, operationele kosten dekken uit financieringen Revolverend.	Stichting http://www.deon-fleprovoland.org/en/ Projecten starten <i>ontwikkelen/begeleiden, wegnemen knelpunten organisatorisch-technisch, financieel)</i> <u>Provincie Flevoland</u>	Lening, Garantie, Participatie	Projecten in Flevoland	Rechtspersonen, bij voorkeur via SPV	6.500.000 <i>MP: 5</i>	100.000-3.000.000 (max 50%) <i>Geen maximale project omvang</i>	Financieel, milieu/energie, maatschappelijk rendement	o

Dwarsdoorsnede publieke energiefondsen

Fûns Skjinne Fryske Energzy (FSFE) Sinds 2014	Besparing + opwekking + bewezen en technologie + uitrol en / of expansie (geen ontwik- keling)	Versterken realisatie van de Energietransitie	Werkgelegenheid Kennis en innovatie	Revolverend Instandhouden van 90 miljoen	E3 Partners & SVN www.fsfe.frl Ontwikkelen, financieren en participeren <u>Provincie Friesland</u>	Lening, Garantie, Participatie	Projecten uitgevoerd door rechtspersonen actief binnen het grondgebied van de provincie Fryslân	Rechts- personen	90.000.000 MP: 3	50.000-15.000.000 (max 67% VV of 49% aandelen) Tot 200.000 euro mogelijk om 100% te financieren Geen maximale project omvang	Financieel en maatschap- pelijk rendement	0,2
Participatiefonds Duurzame Economie Noord Holland (PDENH) Sinds 2014	Biomassa; duurzame bouw; wind (off shore); zon; overig	Stimuleren duurzame economie	Werkgelegenheid , innovatie, duurzaamheid; stimulering duurzame energie; minder afhankelijkheid fossiel; betaalbaarheid energie; aantrekkelijk vestigings- en woonklimaat	Rendement Revolverend inzetten	KplusV en StartGreen Capital http://www.pdenh.nl/ Financieren <u>Provincie Noord Holland</u>	Participatie	Project draagt bij aan duurzaamheids doelstellingen provincie Project/bedrijf gevestigd in Noord Holland	MKB (groot bedrijf uitgeslo- ten)	30.000.000 (+55 bij succes)	Min 250.000 Cofinanciering nodig Geen maximale project omvang	Rende- ment halen markt conform	1

Dwarsdoorsnede publieke energiefondsen

20 / 24

Innovatie en Energiefonds Gelderland (IEG) <i>Sinds 2012</i>	Bespa ring Opwek king (bewez en techno logie)	Stimuleren van projecten, die rechtstreeks bijdragen aan de realisatie van een duurzame energie voorziening in Gelderland	Direct en Indirect ondersteunen, versterken en verankeren van het economisch klimaat en economisch beleid in Gelderland	Revolverend	PPM Oost ppmoost.nl/page/in novatie-en- investeringsfonds- gelderland-iig <i>Financierien</i> <u>Provincie Gelderland</u>	Lening, Participatie	Bedrijven in NL met een project waarbij het verwachte rendement van de duurzame energievoor- ziening in Gelderland plaatsvindt	Rechtspers onen in Gelderland	44.000.000 <i>MP: 3</i>	100.000-5.000.000 (max 100% lening); participaties altijd minderheidsaandeel) <i>Geen maximale project omvang</i>	Markt- conform	33
Energiefonds Brabant (EB) <i>Sinds 2013</i>	Bespa ren e/o opwek ken Bewez en techno logie	Bijdragen aan duurzame energievoorzienin g provincie Revolverendheid	Klimaat impact; gemeten in CO2 reductie per EUR investering	Marktconform Rendement/risi coprofiel	BOM http://www.bom.nl/investeringsplein/energiefonds <i>Financierien</i> Provincie Noord- Brabant	Lening, participatie	Projecten in Noord-Brabant	Projecten die duurzame energie opwekken of energie besparing (assets)	60.000.000 <i>MP: 4</i>	Geen harde minimumgrens per project. Kleine projecten worden indirect gefinancierd via partnerships. Voor grote projecten wordt maatwerk geleverd, evt. met cofinanciering	Markt conform rendement , afhankelijk van het risico- profiel.	?

Dwarsdoorsnede publieke energiefondsen

Stichting Drentse Energie Organisatie (DEO) <i>Sinds 2011</i>		Bijdragen Energietransitie	Niet expliciet benoemd	Stichting zonder winstoogmerk Revolerende inzet middelen. Rendement ingezet voor bekostiging beheer	Stichting DEO http://www.drentseenergieorganisatie.nl <i>Begeleiden; knelpunten oplossen, ontwikkelen en financieren</i> <u>Provincie Drenthe</u>	Lening, Garantie, Participatie	Projecten in Drenthe dan wel met duidelijke meerwaarde voor de provincie	Rechtspersoon	29.200.000	Basis: 50.000-1.000.000 (50% VV/EV) Daarnaast gestandaardiseerde leningen 5-50K <i>Geen maximale project omvang</i>	Marktconform rendement, ruimte om rekening te houden met maatschappelijk rendement	22
Garantiefonds Utrecht (GU) <i>Sinds 2012</i>	Alleen besparing	Energiebesparing gebouwde omgeving	Geen	Realiseren multiplier, volledig risicodragend	Rabobank Amersfoort https://www.rabobank.nl <i>Financieren</i> <u>Provincie Utrecht</u>	Garantie	Projecten in provincie	Gebouwde omgeving	2.000.000 <i>MP: 10</i>	Niet gespecificeerd <i>Geen maximale project omvang</i>	Beperkt; realiseren multiplier staat centraal	<1

Bijlage 2 Samenwerkingsagenda en overzicht besprekingen en bijeenkomsten

In het bestek van onderhavige opdracht zijn er verscheidene bijeenkomsten en besprekingen georganiseerd. Deze laten zich uitsplitsen in de volgende soorten gesprekken:

- Algemene bijeenkomsten, gericht op samenwerking/netwerken tussen de fondsbeheerders
- Specifieke bijeenkomsten, gericht op
- Algemene presentaties, gericht op het bekendheid genereren rond de publieke energiefondsen, in het verlengde van de gezamenlijke website www.publiekeenergiefondsen.nl
- Specifieke overleggen gericht op verbeterde afstemming tussen instrumentarium gehanteerd door publieke energiefondsen en andere publieke en private middelen

Hieronder het chronologisch overzicht van besprekingen.

Naam en datum bijeenkomst	Aard gesprek / bijeenkomst
Presentatie bij energie akkoord, 28 mei, Den Haag	Presentatie bijdrage energiefondsen aan financiering van doelstellingen Energie akkoord
Overleg borgingscommissie, 20 augustus 2015	Overleg met borgingscommissie/ de heer Nijpels
Overleg groenberaad, Zeist 15 juli 2015	Overleg met voorzitter groenberaad (Triodos)
Overleg sustainable finance lab, Utrecht, 15 oktober 2015	Presentatie en interactie tijdens in overleg met delegatie van SFL
Overleg met EFSI/NIA, Amsterdam 2 november	Cofinancieringsmogelijkheden EFSI middelen
Presentatie bij groenberaad banken, 13 november 2015, Utrecht	Presentatie en interactie tijdens overleg groenberaad banken, specifiek m.b.t. expertisecentrum
Publieke Energiefondsen, Amsterdam, 25 november 2016	Algemene bijeenkomst; financieringsvoorwaarden zon PV; presentatie integraal overzicht gefinancierde projecten; presentatie NIA/EFIS; ontwikkelfunctie energiefondsen
Financiering Geothermie, Utrecht 1 maart 2016	Specialistenbijeenkomst rond financiering van zon PV
Publieke Energiefondsen, Utrecht, 7 maart 2016	Algemene bijeenkomst + presentatie staatssteun break out sessies zon PV en Geothermie; agenda samenwerking toekomst
Overleg met EZ, 1 september 2015 en 31 maart 2016	Omtrent Energie akkoord en expertisecentrum
Publieke Energiefondsen, Utrecht, 30 mei 2016	Algemene bijeenkomst + sessies financieringsvoorwaarden
Financiering Geothermie, Rotterdam, 2 juni 2016	Specialistenbijeenkomst rond financiering van geothermie projecten

De samenwerkingsthema's zijn de volgende

A Structuur/opzet fondsen	B Kennisonwikkeling en beheer	C Maximaliseren impact/ cofinanciering
<ul style="list-style-type: none"> • Rendementseisen fondsen en rol die deze spelen in selectie van projecten • Omgang met ontwikkelingsfunctie (wel/niet, indirect) • Keuzen aard en omvang instrumentarium en impact op mogelijkheden • Impact ontwikkelingen gerelateerde doelstellingen, bijvoorbeeld circulair/ biobased • Regelmatige (1 à-2 keer per jaar) bijeenkomsten voor uitwisseling relevante ontwikkelingen 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitwisselen van informatie over (her-) investeringsmogelijkheden • Investeringsklimaat • Gezamenlijk ontwikkelen van modellen voor bepaalde typen investeringen/constructies (ESCO constructies, producten voor kleine financieringen) • Documentatie (leningen) harmoniseren met oog op private cofinanciering • Gezamenlijke investeringen, met name bij grensoverschrijdende initiatiefnemers/projecten (energie infrastructuur etc.) • Kennis sessies over specifieke thematiek (split incentive, kleine projecten, vergisting etc.) • Formulering doelstelling fonds 	<ul style="list-style-type: none"> • Afstemming Rijks/EU instrumentarium <ul style="list-style-type: none"> ○ -samenhang garantieregeling SEI, SDE+ (EZ), DEI, topsector energie, energie akkoord kenniscentrum ○ samenhang fiscaliteit; EIA (FIN)/ vergroening belastingstelsel • Afstemming/positie t.o.v. private financiers/ stimuleren toegankelijkheid private middelen (bank/pensioen) • Identificatie knelpunten • Herfinanciering fondsen • Gerichte bijeenkomsten met bovengenoemde partijen.

Op alle bovengenoemde punten is in 2015-2016 inzet gepleegd waarbij de nadruk heeft gelegen op "A" en "B". Er is veel gesproken, gepresenteerd en uitgewisseld omtrent de concrete toepassing van het financieel instrumentarium en de omgang met staatsteun ("A"). Specifiek op zon PV is gesproken over gezamenlijke voorwaarden, zonder dat harmonisatie in beeld is gekomen ("B"). Er is gesproken over de doelstellingen van fondsen en de wijze waarop maatschappelijke indicatoren gemeten kunnen worden. Verder is er op zeer operationeel niveau gepraat op welke wijze financiering van bijvoorbeeld geothermieprojecten verbeterd kan worden. Fondsen hebben verder actief uitgewisseld hoe de instroom van projecten kan worden verbeterd en welke instrumenten (voucher, subsidie business case,

gezamenlijke ontwikkeling of afstand houden) daarvoor kunnen worden ingezet. In het bestek van "C" zijn onder meer gesprekken gevoerd met groenbanken en NIA/EFSI en aan de beleidskant met (de borgingscommissie van) het Energie akkoord. Echter hier kiezen de publieke energiefondsen ervoor om de eigen route te bewandelen. Te meer daar de oplossingen rond cofinanciering vaak project specifiek zijn. Wel is uitwisseling tot stand gekomen rond landelijke partijen die aanvragen doen bij meerdere publieke energie fondsen omdat ze niet regio gebonden opereren.

Op de bijeenkomst van 7 maart 2016 is afgesproken dat de fondsbeheerders zelf de samenwerkingsagenda roulerend overnemen en zelfstandig, met logistieke ondersteuning van RVO, bijeenkomsten organiseren. De prioriteit ligt vanuit fondsbeheerders bij onderwerpen die dicht tegen de praktijk aanliggen. Daarom ook zijn specialistenbijeenkomsten georganiseerd op het gebied van zon PV en Geothermie. Het voornemen is om expliciet aandacht te gaan besteden aan " nul op de meter" woningen. Dergelijke bijeenkomsten zijn vraag gedreven, zij zullen worden georganiseerd voor en door de fondsbeheerders die hier zelfstandig baat bij menen te hebben. Daarnaast is aangegeven dat er behoefte is aan minimaal 2 maal per jaar een generieke bijeenkomst. Gericht op het bespreken van de actualiteit, wederzijdse ontwikkelingen van portefeuilles en trends in de markt. Bijvoorbeeld het delen van informatie rond prijsontwikkeling van gas en elektra in verband met de business cases van initiatiefnemers.

Fondsbeheerders hebben aangegeven beperkt behoefte te hebben aan het gezamenlijk naar buiten treden, behalve via het portaal www.publiekeenergiefondsen.nl. Dit portaal stelt hen in staat " in 1 klik" door te verwijzen naar het totaal aan energiefondsen. Initiatiefnemers hebben het overzicht en kunnen ' in 1 klik' naar de regio waar ze actief zijn/zouden willen worden.

Rebel zal tot en met 2016 de website in beheer houden. Voor een ' volwassen' communicatie zullen verdere middelen moeten worden georganiseerd.

De fondsen zouden het nodige kunnen betekenen in het kader van kennisdeling rondom duurzame business cases, bijvoorbeeld in relatie tot het expertisecentrum financiering. Er wordt regelmatig uitgewisseld zonder dat het gekomen is tot een vaste samenwerking tot op heden. Hier ligt nog een fors potentieel in relatie tot de uitvoering van het Energieakkoord.